

MIYA INSULTIDA ERTA TASHXIS VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI

Alfraganus Universiteti Tibbiyot fakulteti

davolash ishi yo'nalishi 3 - kurs talabasi

Abdurahmonova Dilnoza

Annotatsiya; Mazkur maqolada miya insultining etiologiyasi, patogenezini, klinik belgilari, diagnostik usullari va zamonaviy davolash strategiyalari yoritilgan. Ishemik va gemorragik insultlarning farqlari, erta tashxis qo'yishning ahamiyati va neyroimaging (KT, MRT) usullarining roli ko'rib chiqilgan. Trombolitik terapiya, mexanik trombektomiya, neyroprotektiv preparatlar, shuningdek reabilitatsiya va profilaktika choralarining samaradorligi tahlil qilingan. Maqola bakalavr va doktorantura darajasida o'qiyotgan talabalar uchun ilmiy va amaliy manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar; Miya insulti, erta tashxis, tromboliz, trombektomiya, neyroreabilitatsiya.

Miya insulti – bu miya qon aylanishining o'tkir buzilishi natijasida miya to'qimalarining nekrozga uchrashi yoki qon quyilishi bilan kechadigan kasallikdir. JSST ma'lumotlariga ko'ra, insult yurak-qon tomir kasalliklari orasida o'limning ikkinchi yetakchi sababidir. Insultning o'z vaqtida tashxislanishi va samarali davolash usullarining qo'llanilishi bemorning hayotini saqlab qolish va nogironlik darajasini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Miya insultining turlari va patogenezini; 1. Ishemik insult (80–85%) – miya arteriyalarida tromb yoki emboliya tufayli qon oqimining to'xtashi natijasida rivojlanadi. 2. Gemorragik insult (15–20%) – miya ichiga qon quyilishi yoki anevrizma yorilishi tufayli yuzaga keladi. Patogenezda quyidagilar muhim: Neyronlarning gipoksiyasi va energiya ta'minoti buzilishi. Glutamat eksitotoksikligi va erkin radikallar ta'siri. Gematoentsefalik to'siq buzilishi. Neyroinflammasiya va apoptoz jarayonlari.

Insultning asosiy belgilarini tezkor aniqlash uchun FAST (Face, Arm, Speech, Time) algoritmidan foydalaniladi: Face – yuz mushaklarida assimetriya; Arm – qo'llardan biri kuchsizligi; Speech – nutqning buzilishi; Time – vaqtni boy bermasdan shoshilinch choralar ko'rish. Bundan tashqari bosh aylanishi, ko'rishning buzilishi, ongning pasayishi, muvozanat yo'qolishi ham kuzatiladi. Erta tashxis usullari; 1. Kompyuter tomografiya (KT) – qon quyilishini tezda aniqlash imkonini beradi. 2. Magnit-rezonans tomografiya (MRT) – ishemik o'zgarishlarni dastlabki soatlarda aniqlaydi. 3. KT-angiografiya va MRT-angiografiya – tomirlarning torayishi yoki tromb mavjudligini baholash. 4. Laborator testlar – qon ivish ko'rsatkichlari, glyukoza, lipidlar. Erta tashxisning muhimligi shundaki, ishemik insultda 4,5 soat ichida tromboliz o'tkazish imkoniyati mavjud. Zamonaviy davolash strategiyalari 1. Trombolitik terapiya Alteplaza (tPA) – ishemik insultda 4,5 soatgacha vena ichiga yuboriladi. Tromboliz miya qon oqimini tiklaydi, ammo qon ketish xavfi mavjud. 2. Mexanik trombektomiya Katta arteriyalardagi trombnii maxsus kateter orqali olib tashlash usuli. 6–24 soatgacha samarali bo'lishi mumkin. 3. Gemorragik insultni davolash Qon bosimini keskin pasaytirmasdan nazorat qilish. Qon quyilgan joyni jarrohlik yo'li bilan olib tashlash. Aneurizma va arteriovenoz malformatsiyalarni endovaskulyar embolizatsiya qilish. 4. Neyroprotektiv terapiya Antioksidantlar, kalsiy kanali blokatorlari, glutamat antagonistlari. Klinik samarasi hali to'liq isbotlanmagan, ammo ilmiy tadqiqotlar davom etmoqda. 5. Reabilitatsiya Fizioterapiya va logopediya mashg'ulotlari. Kognitiv terapiya va psixologik yordam. Ijtimoiy reabilitatsiya va nogironlikning oldini olish.

Miya insultini erta tashxislash va zamonaviy davolash usullaridan foydalanish bemorlarning hayotini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Tromboliz va trombektomiya usullarining joriy etilishi o'lim va nogironlik ko'rsatkichlarini kamaytirishga yordam bermoqda. Reabilitatsiya va profilaktika esa davolashning muhim bosqichlaridan biridir.

Xulosa;

Miya insulti global sog'liqni saqlash tizimida jiddiy muammo bo'lib
<https://scientific-jl.com/>

qolmoqda. Erta tashxis va samarali davolash strategiyalari bemorlarning umrini uzaytirish va hayot sifatini yaxshilash imkonini beradi. Zamonaviy trombolitik terapiya, mexanik trombektomiya va neyroreabilitatsiya insultni davolashda asosiy yoʻnalish boʻlib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. World Health Organization (WHO). Global Health Estimates: Stroke. 2021.
2. Powers WJ, et al. 2019 AHA/ASA Guidelines for the Early Management of Acute Ischemic Stroke. Stroke. 2019;50:e344–e418.
3. Campbell BCV, Khatir P. Stroke. Lancet. 2020;396(10244):129–142.
4. Hankey GJ. Stroke. Lancet. 2017;389:641–654.
5. Hacke W, et al. Thrombolysis with alteplase 3 to 4.5 hours after acute ischemic stroke. N Engl J Med. 2008;359:1317–1329.